

X.

A vándorlás tanuságos képe.

Monda Jákób Faraónak: Az én bujdosásom esztendeinek napjai, száz és harmincz esztendőök; kevesek és nyomoruságosak voltak az én életem esztendeinek napjai, és nem érték el az én atyáim életeknek esztendeinek napjait, a melyben ők bujdosnak. 1. Móz. XLVII, 9.

Földi vándorlétünk, bujdosásunk rövid időszakára emlékeztethet minket általában minden változás, a mit belvilágunkban s a körülünk levő dolgokban szemlélünk; arra figyelmet minden eszme, minden iránynézet, mi az öntudat első felvillanása óta lelkünkben támad, s egyideig kísér és vezet, sőt olykor ragadva visz tova vándorutunkon, vagy a mi már a társadalmi életben, a szokásokban és intézvényekben megtestesülve látható. Avvagy nem vándorutat folytatnak-e századokon keresztül a népek és államok szokásai és törvényei, alkotmányai és cselekvésmódjai, úgy hogy több idők multán alig ismerhetni rájuk, amnyira megváltoztatja, megbarnítja arczvonásikat az idők viszongó szele, tökéletesíti vagy megrontja, elégteleníti. Bujdosnak, vándorolnak az eszmék, a családi s polgárzati életet igazgató gondolatok és elvek, — hamuvá égnek az idők emésztő tüzeiben, s hamvaikból viszont új eszmék, megannyi megifjult féniszkek támadnak. S maga a tökélyesedés egekig nyuló Jákób-lajtorjája, — melyet az enyészet keze megtámadhat, de szent hitünk

szerint össze nem rombolhat, — mi egyéb mint vándorpálya, melyen változó szerencsével, hol szépen és gyorsan haladva az erényes élet fokozatain, hol visszahullva gyakran a legalsó fokig a véték csábalakjainak ölelése miatt, bujdosunk és vándorlunk mí véges, de a végetlent sejtő és remélő lények.

Vándorlétünkre, bujdosó állapotunkra emlékeztet minket közelebbről minden nap alkonyodása, midőn lankadtan hagyjuk félbe napi munkánkat, mint midőn sétánkat olykor félbeszakítva egy élőfa hives árnyába vonulunk megpihenni; — minden betegség, véletlen baleset, midőn a vándorbot egy időre mintegy kiesik vagy kiszakittatik kezünkől; minden csendes vagy erőszakos halál, midőn kedveseinket, vagy huzamos sinylés az ágy fenekén, mint valamely sanyargató ut, vagy egy erőszakos eset, mint utonállók rögtönimegtámadása, ragadja el szemcink előtt. S a földi bujdosás képe kinek ne nyomódott volna a legmélyebben szívébe főleg az elvihartzott évtized annyi csapásai közt? Kivel nem kiáltatták azok az elaggott pátriárcha komoly szavait: Nyomorúságosak az én bujdosásom esztendeinek napjai. Oh a balsors és halál rendítő hatalommal kiáltották mindnyájunk lelkébe: ne felednök el soha magunkat utazók, vándorlók gyanánt tekinteni, a kiknek nincsen egyetlen egy pontjok e földön, mit egész biztossággal csak egy napig is sajátjoknak nevezhetnének, a kiknek földi hazájok csak egy rövid át-bujdosási állomás; ne felednök el a mélyelmű szent dalmok igéit: A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy mennél feljebb, nyolczvan esztendő, és azoknak szinte a java is nyomorúság és fáradság, mely mikor hirtelen elmulik, elrepülünk; — s ha szintén százharmincz évig tartana is a vándorlás szaka, mint az öreg Jákóbé, mily csekély számnak mondható az is az örökléthez mérve, s mily nehéz terüvé válhat a folytonos nyomor és inség sujtolásai alatt.

Azonban k. ai! e vándorlásra emlékeztetésnek csak ak-

kor lehet valódi bece s fontossága, ha azt erkölcsi életünkre nézve épületessé tesszük, mi az által eshetik meg leginkább, ha a vándorlás tanuságos képét szüntelen szemünk előtt tartjuk, s nem feledjük azt oly hamar, mint a halottat olykor feledni szokták, mihelyt azt sirjába rejték. Így személte az öreg Jákób is a földi életet a bujdosás és vándorlás képe alatt a szent leczkében. Jertek hát ai! hogy az igazságot érzéki tárgyakhoz kötve, többször találkozhassunk vele, s maradandóbb lakást biztosíthassunk annak szivünkben; jertek, válaszszunk ki egyet a vándorlás képei közül, a mi által többoldalulag s hatályosabban ábrázolhassuk saját világi vándorlásunkat, s a mihez több korszerű tanuságot fűzhessünk; jelen polgári viszonyaink szerint, a pátriárcchai nomád életnek egy helyről más helyre költözése, vándorlása nem lévén honos, válaszszuk ki a polgári élet fejlettebb állásában s szemléljük néhány pontban egy mestersége tökéletesítése végett vándorló ifju képét, hogy ennek szemlélése által Isten képét, saját lelkünket tökélyesítsük.

I. Első kelléke a vándor ifjunak az úti költség. Gondoskodjatok mindenek előtt az útiköltségekről, ti földnek vándori! Idjekorán gondoskodjatok a földi vándornapokra megkivántató eledelről; ámbár a lelki, az örök-javakra szükség embernek főkép törekednie, de ki kell elégítenie az érzéki természet szüségét is; a lelkiekre nézve is nélkülözhetlenek a testi javak mint segédeszközök. Gondoskodjatok azért ezen eszkközökről. Ne hagyjátok magatokat csudákra. Vándorutunk nem pusztákon megyen keresztül, mint hajdon a zsidó népé, hol saját munkásságával semmit se szerezhetvén, a mennyei Atya küldözgeté neki az eledelt. Nem, Idvezítőnk maga is csudáinak nagy részét csak a pusztákon vitte véghez; egy miveltebb társas állapot már nem fogna virágozhatni, ha annak tagjai mint élhetetlen népcsoport, nem saját kezök és eszök önálló működésére, de felsőbbjeik önkényü gyámolgatására lennének utalva.

Ne hagyjátok magatokat az emberek nagylelkűségére. Egy nemesebb érzésű vándor nem kér, nem fogad el alamizsnát, valámig csak önerejével, önköltségével magán segíthet. Ti magatok gondoskodjatok hát a szükségesekről, míg csak erőtök s tehetségtek szolgálhat tinektek. Az Ur Isten azért küldé ki az embert a paradicsomból, hogy mivelné a földet. 1. Móz. III, 23. A munkában leli fel az ember az ő paradicsomát, — abban a bűnök elleni leghatósbb fegyvereket; a vidámságot, mely a munkának kísérő társa; az emberek előtti becsületet, mely a szorgalmat környékezi; a testi és lelki erőket, a melyek gyakorlat nélkül elrozsdásodnak; munkásság nélkül nincs tisztességes kenyér, nincs izletes falat, a nélkül nem virulhat fel a lélekbeke s megelégedés virága. Az útravalóról gondoskodjatok hát jókorán ti is életvándorok! Útitársaitok költségén élődni gyaláznak tartásátok. Kövessétek a nagy apostol sz. Pál példáját: Jobb adni másnak, hogysesem venni. Csel. XX, 35.

II. Az útiköltség mellett az öltözet az, miről gondoskodnia kell a vándornak, hogy por- és szennyfoltos úti s mivesnap i ruháját olykor változtathassa, s innepnapokon és szükség esetében előkelőbb személyek előtt illőleg jelenhessen meg.

A te úti és mivesnap i ruhád, oh földnek vándora, azon gondolkozás- és cselekvésmód, a melyben lelked e földi utazása alatt a rábizott munkaközben megjelen; ámde e mindennapi szokott öltözet oly könnyen szennyesülhető, s majd alig ismerhetni ama hófehér tisztaságra, a melyben lelked a teremtő kezéből kijött. Ne mulasd el azért ember, ezen te lelki ruhádnak minél gyakrabbi tisztogatását, s világosság fiaihoz illő öltözet teli változtatását, nehogy belé tapadjon lelkedbe a tisztátalanság s megrögzött hajlamoddá váljék az abban járás, ugyhogy majd hiába minden figyelmeztetés hozzád a laodiceabeli gyülekezet angyalát intő

lélek szavával: Adom tenéked tanácsul, hogy végy én tőlem fejér ruhákat, hogy öltözeted legyen; mert érzéked immár minden jó tanács iránt el lesz tompulva. Vagy ennyire tán még nem tompult el a te erkölcsi-szép iránti izlésed; hanem megelégszel azzal, hogy egy párszor egy évben, — innepnapokon talán — az ó ember öltönyeit levetve, tisztát véssz, s hogy mint Saul a Samuel ruháját felöltvén, prófétál vala: úgy a te lelkedben is nemes elhatározások, erkölcsi újjászületés feltételei gerjedeznek. Azonban, ha ilykor mint Izrael főpapja a nagy ünnepeken ötször változtatod is ruhádat, ki tudja, ha tökéletesen megtisztult-e ez által, vagy ismét tisztátalanná lettél, a mit temagad nem veszesz észre, mert inkább figyelsz vándortársaid hibáira, szennyfoltjaira, mint saját belső embered mivoltára.

Azonban a köznapi öltözettel, a közszokással nem szabad megelégedned. Mint a vándorlegénynek meg van az ő különös innepi diszruhája: így neked is atyámfia, olykor a közönségesen feljül kell emelkedned, vagy kép nélkül szólva: viszonzod p. o. szeretettel a gyűlölséget, nyujts békejobbott megsértőidnek; tégy többet is, mennyit az önérdék kíván, karold be jótékonyságod ölébe mind, a kikre azt kiterjeszteni képes vagy. Ily vasárnapi fényesebb eszmék és elvek új ruháival, miket a mindennapi lelkek nem várnak, fel nem foghatnak, szükség olykor ékesíteni magadat; a szeretet és nagylelkőség ily munkáival, miket a rendes köznapi igazság nem kíván, szükség magadnak egy-egy magasztos lelki innepet készítened. Csak a lelkesültség ily tettei által szoktathatod embertársaidat is az alávalóság por- és szennylepte ruháinak elhárnyására. Csak a szentebb órák ily gyümölcsei által szentelhetsz m. Atyádnak is valóban szent innepeket.

III. Vegyétek gondolóra továbbá ifjunk vándorkönyvét is: ott béjegyezve találjátok: honnan jő s hová megyen; személyes leírását, hivatását, életszabályait; a helyeket, hol munkában volt; a megbízásokat, miket itt

ott végre kell hajtania; az oktatásokat, miket az atyja utol-
 szor az útra adott; az emlékezetes dolgokat, a mik rajta tör-
 téntek; a kedves dalokat, miket magányában vagy a közszál-
 láson énekel. Így szolgál neki ezen könyv részint utasításul,
 részint megújulásul. Élet vándora! a te vándorkönyvedet meg-
 becsüld. El ne távozzék e törvénynek könyve a te szádtól, és a
 szerint cselekedjél, mert akkor lesznek szerencsések a te lépteid.
 (Jós. I, 8.) E könyvben van megírva: honnan jöttél s ho-
 vá méssz? Porból vagy és porrá kell lenned; személyes leírásod: Isten képére vagy teremtvé; hi-
 vatásod: Orczádnak veritékével egyed a te ke-
 nyeredet, — és légy tökéletes, mint a te mennyei
 Atyád tökéletes. E könyvben van megírva a két nagy
 parancsolat: Szeressed a te Uradat Istenedet teljes
 szivedből, teljes lelkedből és minden erődből, — s
 szeressed felebarátodat mint tennen magadat; s az élet-
 bölcsesség szabályai, mikre ügyelned szükség a vándorut annyi
 veszélyei közt. Itt szemlélheted a helyeket, hol Isten választ-
 ott népe munkában, szolgálatban s küzdelmekben volt, míg
 az ígélet földén megnyughatótt; itt azon áldott földet, hol
 Urunk Krisztus végrehajtotta nagyszerű megbizatosát, meg-
 halván az igazságért, a melynek tiszta ismérte állithatja
 fel e földön a szabadság s béke országát s a remény Né-
 bó-hegyét egy mennyei boldog Kanaánba nyíló kilátással.
 Ember, e vándorkönyvet őrizd mint szemed fényét! E könyv-
 nek a te porból léted s porrá lenni kellettéd iránti emlé-
 keztetése, szüntelen szemed előtt forogva, megóhat téged az
 embertársaid irányábani kevély magatartás és embertelen bán-
 nástól, míg másfelől lelked isteni eredetének s mennyei pol-
 gárságra lett rendeltetésének érzelve nemes büszkeséggel s
 magas öntudattal töltend el, hogy minden alávalóságon fel-
 jülemelkedhessél. Boldog leszesz, ha e könyvet soha el nem
 hagyod magadtól, s vándorlásod pihenő óráiban, a napnak he-
 ve s terhei után, az írások bölcs oktatásiból épüldödni s

magasztos énekeikből mint bércek tiszta forrásvizéből új életkedvet és erőt meríteni el nem mulasztod; boldog leszel, ha e könyvek könyvét, mint házad legdrágább kincsét hű gonddal őrzöd s az iránta való kegyeletes érzelmet gyermekeid s minden családtag szívében is ápolod, mint hajdani kegyes elődöd; akkor a régi vallásosság tüzének föléledtével a régen eltűnt egyszerűség, jóllét s megelégedés angyalai is visszatérendnek hajlékodbá.

IV. De a vándornak b o t r a is van szüksége, mely támasza neki elfáradtában; fegyver kezében a megtámadók ellen; oly eszköz, melylyel a rögök s akadályköveken át magának útat törhessen. Van-e valami támaszod, van-e jó vándorbotod oh ember, a fárasztó életpályán? A hit a vándorbot, — nincs annál erősb támaszunk, midőn erő s bátorság megfogyatkoznak. Ragadjuk meg azért mindkét kezünkkel e fentartó botot, mely mint Mózes pálczája a tenger hullámit áthatítja, s a kőszirtből is sok vizet hozza ki: képes lesz eloszlatni szükségünket, aggasztó gondjainkat, mi gyakran oly lehetetlennek látszik nekünk is, mint a tengernek kétfelé válhatása. Azonban a hitnek szükség külsőleg is éretnyes tettekben, a szeretet munkáiban nyilatkoznia: a te vándorbotodnak, mint hajdan az Áron pap veszszejének, egyszerre kell virágokat és gyümölcsöket teremnie: ekkor a tiszta jó szándék s Istenbe vetett hit vigasztaló érzetével szivedben s emberbaráti nemes tettek fegyverével kezében, csendes lélekkel mehetsz szembe bármely megtámadással, s könnyen legyőzheted roszakaróid s megnyerheted az elfogultaknak egy részit. Sőt ha nem ember, hanem egy elenséges sors állaná el utadat, még akkor is keresztül törhetsz belső hited s nemeslelkű tetteid által, mint a vándorbotjával, töviseken és akadályokon. A munkás hit erős botjára támaszkodva, bátran szólhatsz fel Dáviddal: Még ha szinte a halál árnyékának völgyében járnék is, nem félek a gonosztól: mert te velem vagy;

a te veszsződ és botod megvigasztalnak engemet.

V. Ne említsem-e még azt is, ai! mily kívánatos a vándornak a jó úti társaság, az utja terheit könnyebbitő szives részvét, az utasító kalauz: mert senki sem érezheti inkább e szavak igazságát: Nem jó embernek egyedül lenni, mint a ki idegen földön, idegenek közt bujdosik. Ily bujdosók vagyunk mindnyájan e rövid földi életben, egy boldogabb haza felé vándorlók. Mily árván, elhagyatottan érzed magadat, hogyha hű társak, részvevő jóbarátok nélkül kell utaznod. De ime, mennyei Atyád, ki a társaslet ezen szükségét szivedbe oltá, annak kielégítéséről is gondoskodott. Küld útítársat tenéked életpárodban, s úti kíséretül magzatok, rokonok s jóismerősök és tanítókkal környékez téged, s kalauzul adta elődbe a lelkiismeretet s kijelentett igéjét. Ki az oka, ki hibája, hogy ha te Isten és természet szava ellenére elvonod magad ettől a jó és balsorsodban résztvevő társaságtól, vagy ha ezt meg nem becsülve, boldogtalanná teszed éltedet.

De gyakran elválik a vándortól önvétke nélkül is a legjobb útítárs, s csak a viszontláthatás reménye marad nekie, mialatt más vándorokkal folytatja tovább útját. Ah! így ragadja el gyakran mellőlünk is a balsors kedveseinket, a kiket az együttutazás édes megszokása s próbált hűségök szivünkkel összeforrasztott vala. Győzzük le ilyenkor az elválás keserű fájdalmát azon szent reménnyel, hogy szeretteinket majd a mennyei Atya hajlékában viszontlátandjuk. Addig is csatlakozzunk minél szorosabban azon útítársainkhoz, a kiket még mieinknek nevezhetünk, s hű egyetértésben utazzunk velök; ekkor mind végig örvendhetünk egynehány részvevő, hű lélek társaságának, s egymást segítve, támogatva könnyebbithetjük a vándorlás nehéz terheit.

VI. Oly rövidre van szabva különben is a vándorlás időszaka, mit a maga kiképzésén csüggő vándornak

egy perczig sem szabad szem elől tévesztenie. Rövid e próbaidő már magában is. Ime az öreg Jákób ekként buslakodik a szent leczkében: Kevesek voltak az én bujdosásom esztendeinek napjai, ámbár a jó pátriárcha akkor százharmincz éves vala. Mennyire alászállott ez irigylendő számösszeg már a szent dalnok időkoráig, midőn a XC-dik zsoltár bánatos hangja szerint, jó ha legfeljebb nyolczvanig kifuthat vagy elnyomoroghat az ember, a mulandóság ezen egyik szülöttje. S oh ez a hetvennyolczvan is oly bizonytalan szám; mert ki kezeskedik a felől: nem hangzik-e nagyvéletlen a vándorlás delén vagy már reggelén a vizsgálatra, a végszámadásra elhívó rendelet? A próbaidő ily rövid s bizonytalan voltának bizonyossága ne inditna-e minket annál nagyobb becsben tartására s felhasználására minden még mosolygó percznek? lehetnénk-e képek azon vándorhoz hasonlítani, a ki útitársaival mindig verseng és kötekedik, s parányi örömeiket s előnyeiket is irigylis háborgatja; a ki a legjobb munkaórákat s a tanulhatás alkalmait elhanyagolván, mindig csak azon jártatja eszét, hogy önkényes innepnapokat tartson s hogy minél több időt lophasson el magának a henye s haszontalan mulatozásra?

VII. Gondoljuk meg inkább végtére azt, mit a vándor ifju szakadatlanul szeme előtt tart: ez a vándorlás czélja. S mi volna ez egyéb, mint magát ön szakmájában, mesterségében tökélyesíteni; hogy hazatértekor a próbát jól kiállhassa, hogy mesterré lehessen, övéinek, honának javára, s önmaga szerencsájének kivívására. S e czélja elérhetése tekintetéből nem retten vissza bármily akadálytól, bármily fárasztó s meszsi utazástól; ő soha sem hiszi magáról: „már elég képességre tettem szert, többre mint valamennyi iparos társam, többre mint magok ama bölcs mesterek is, kik engem vizsgálni, remekeltetni akarnak; egy kissé csak kimélhetem magamat, egy kissé már oda engedhetem magamat a kényelemnek“; — nem, ő megszűnés nél-

kül képezi magát , mindig előbbre, fentebbre megy törekedése. Ember! a te rendeltetésed ugyanaz, menj hát és cselekedjél hasonlóképen. Tökéletesedés a te földi vándorlásod magasztos célja; a mennyei hazában szoros vizsgálat vár reád: miként töltötted ki munkaidődet e földi hazában? méltó vagy-e arra, hogy egykor a nagy munkaadó s bíráló szájából hallhassad ama jutalmazó szózatot: Jól vagyon jó és hű szolgá! hű voltál a kevesen, sokra bizlak ezután; menj be Uradnak örömebe. Azért ne fáradj bele, mint ama lelkes vándor, semmi erőfeszítő törekvésbe, röggökkel teljes utba, a legnehezebb áldozatokra felhívó erények gyakorlásába; távoztasd főleg az önhittséget, mely bár lelkiileg szegény és fogyatkozásokkal teljes, mégis gazdagnak és tökéletesnek hiszi magát. Az életnek útja oda felfelé viszi az értelmet, mond a királyi bölcs. Péld. XV, 24. Ily magasra törő szellemben haladjunk elő ai! az élet vándorútján, mindég tökélyesítve magunkban a szentnek, igaznak és szépségnek érzelmeit, mindég igyekezve jobbá és bölcsébbé lenni, hogy a mi előnkbe adatott célt kifuthassuk; de mindég helyt adva szivünkben az apostol szerény vallomásának: Nem hogy immár elértem volna a célt, vagy abban immár tökéletes volnék, hanem igyekezem, hogy ha elérhetném. Filipp. III, 12.

Ámen.

Kriza János.

XI.

Könyörgések.

1) Augustus 20. 1860.

Égnek és földnek királya, nagy Isten, Atyánk a Jézus által! ki voltál, minekelőtte formáltatnék a föld és lennének a hegyek! im elődbe borulnak gyermekeid, s néped sohajtásai az imádkozás megszentült érzései között keresik szent egeidet, hogy királyi székedből, mely a menny, tekints le lábaid zsámolyára, mely a föld, s vedd kegyesen az esedezést, mutasd meg a te szabadításodat!!

Végtelen hatalmu Isten! dicsőséged hatalma ragyog az ég csillagtáborán, az embervilág roppant millióin, bölcseségedet beszéli a nappal az éjszakának, a mult a jelennek, ez a jövőnek, egyik század a másiknak, míg ezredek eseményei az időknék lassu hullámzásán, — mint a lég csendes mozdulása — bemerülnek az örökkévalóságba! . . .

Im Atyánk, gondviselő Istenünk! népünk és nemzetünk csaknem ezred éves multján merengünk, s ennek oly sok emlékei merülnek fel most is, e pillanatban is, lelkünkben; s ha visszasovárog szivünk az elmúlt időkre, mint az elbujdosott Izrael azon földre, melyen apáinak porai nyugodtak, s melynek határiban ő is nyugodni kívánkozott: oh ne büntess, szánj meg Isten bennünket! Látjuk Atyánk, nyilvánulni hatalmat, midőn népek merülnek fel s nemzetek sülyednek alá, midőn királyi székek állittatnak fel s trónok omlanak össze, midőn a benned bizót csodálatosan vezeted és oltalmazod, mint egy bujdosó testet a csillagok seregei közt, a